

I.

Það er orðið langt síðan merkur rithöfundur vakti athygli mína á því, að í bók eftir próf. Ág. II. Bjarnason, þýddri og frumsaminni, sem heitir Himingeimurinn, er hnúta til Nýals. En þó að langt sje um liðið, þá er ekki enn of seint að víkja að þessu nokkrum orðum. Og ekki þarf að vera í neinum vafa um það, þó að ekki sjeu nöfn nefnd, hvert hnútunni er stefnt.

Próf. Ágúst er á þeirri skoðum, að óhætt sje að fullyrða með Brúnó — sem kvalinn var til dauða árið 1600 — að til sje „ógrynni af byggðum heimum. Gætum þess að verða ekki of smásálarlegir í hugsun vorri“ — segir próf. Ágúst, og heldur þannig áfram: „Forðumst þá heimsku fyrri alda, að jörðin sje ein byggð og þungamiðja alheimsins. Fráneygur eins og fjarsjáin og markvís eins og útreikningur stjörnufræðingsins ætti andi vor að vera og svo víðfeðminn, að hann gæti tekið öllum þeim dásemdum, sem vísindin leiða í ljós. En á hinn bóginn má hann þó ekki rasa um ráð fram og tala t. d. um „lífgeislan“ og „hugsanaflutning“ um þær óra leiðir, sem ljósið eitt nær á tugum og hundruðum ára. „Lífgeislan“ er með öllu óþekt enn hjer á jörðu“ — segir próf. Ágúst — „hvað þá heldur milli hnatta; og

„hugsanaflutningur“ jafnvel um stuttar leiðir, mjög mikið vafamál; þá má nærri geta, að það er nokkuð djarft að tala um hugsanaflutning eða hugskeyti milli hnatta! Það er annar barnaskapurinn, önnur heimskan frá“. — („Himingeimurinn“, s. 101—102).

Þannig farast prófessornum orð, og er vissulega þess vert, að bjarg að sje frá gleymisku. Og óhætt er að spá þeim orðum, að það sje barnaskapur og heimska, að tala um lífgeislan milli hnatta, þó nokkurri frægð, þegar lengra líður. Er þess skemra að bíða, en próf. Ágúst hyggur, að hann mun þess ákaft óska, að hann hefði þau orð aldrei ritað.

II.

Próf. Ágúst segir, að lífgeislan sje „með öllu óþekt enn hjer á jörðu“. Samleikurinn er á þá leið, að það er til fjöldi af athugunum og tilraunum, sem gera það alveg óumflýjanlegt að skilja, að lífgeislan á sjer stað —, öllum sem ekki eru mjög ramlega tjóðraðir af röngum fyrirframsannfæringum. Bókin „Himingeimurinn“ kom út 1926. Hjerna hefi jeg bók, sem heitir: „Neue Strahlen des menschlichen Organismus“ (Nýir geislar frá mannslíkamanum). Bók þessi kom út 1924 og er ekki, eins og einhver kynni að ímynda sjer, eft-

ir einhvern dulrænumann, heldur eftir háskólakennara (docent) í sálufraði, dr. Sydney Alrutz, sem dáinn er fyrir nokkrum árum. Hafði dr. Alrutz mikið orð á sjer sem tiltakanlega gerhúgull og vandvirkur tilraunamaður og rannsóknari, enda eru athuganir hans stórfróðlegar. Hann sýndi m. a., að það má fá vöðva til að dragast saman, einungis með því að benda fingri á hann. Vitanlega var svo frá gengið, að sá, sem tilraunin var gerð á, hafði ekki hugmynd um, að á hann var bent. Ber hjer alt að einum brunni, og mætti hjer enn nefna rannsóknir Kotiks og Turveys, sem jeg hefi getið að nokkru í Nýal. (Sjá einkum s. 290—292). Sýna rannsóknir Turveys, einnig á mjög fróðlegan hátt, hvernig ástand eins líkama getur framleiðst í öðrum, þó að í fjarlægð sje. Á því getur ekki hinn minsti vafi leikið, að hinn lifandi líkani sendir frá sjer geisla, sem rjettnefndir eru lífgeislar, en vitgeislar sumir. Jeg kemst ekki hjá því að segja, að jeg aunnva þann prófessor í sálufraði, sem veit ekki, að það, sem nefnt hefir verið hugsanaflutningur, á sjer stað. Jeg vil nefna það eitt, sem hver maður veit, eða getur vitað, sem verið hefir á nokkrum miðilfundum, að miðillinn svarar spurningum, sem aðeins eru hugsaðar. En ekki er orðum eyðandi að þeirri mótbáru, að skýringin á þessu sje sú, að men hvísli spurningunum óafvitandi, jafnvel þó að þeir ásetji sjer að opna ekki munninn.

III.

Skaðsemi hinna röngu fyrirfram sannfæringa, sem tjóðra prófessor Ágúst eins og svo marga aðra prófessora í sálufraði og heimspeki, er mikil og stórkostleg. Það er jafnvel ekki ofmælt, að slíkir hleypidómar komi gersamlega í veg fyrir alt, sem í sannleika á skilið að vera nefnt heimspeki. Því að hvernig ættu þeir að geta verið í sannleika heimspekingar, sem ekki vita af lífgeislaninni? Hvernig ættu þeir að skilja, að það er stefnt til æðri lífheildar? En á því er ekki vafi, að rjett er kenning mín um hina æðri lífheild, sem jeg hefi nefnt hyperzóon. Til þess að skilja það, þarf í rauninni ekki annað en framlengja þektar línur í líffraði. Af fyrstlingnum (protozoon, profotyton), vaxa og æxlast verur, sem eru samsettar af þúsundum miljóna af frumum; en hver slík svarar til fyrstlings. En hinar margsamsettu verur (metazóa, metafyta), stefna svo aftur til enn æðri lífheildar: hyperzóon. Það er heimslögmál, einmitt eitt af þeim lögmálum, sem þarf að vita að skapa sanna heimspeki, að h. samsetta leitast altaf við að verða eining í nýrri heild. Og sjerstaklega fróðlegt er að veita því eftirtækt, hvernig lífið leitar ávalt meiri og stærri sambanda. Þetta kemur fagurlega í ljós, ef vjer hugleiðum sögu lífsins á jörðu hjer frá byrjun, og þó skýrast, ef vjer virðum fyrir oss sögu mannkynsins. Hvilíkur munur á þeim samböndum, sem

mennirnir hafa skapað, og svo því sem til var hjá þeirra nánustu forfedrum, öpunum. Og það er vissulega óheimspekilegt mjög að ímynda sjer, að lífið leiti ekki sambanda út fyrir hnöttinn. En með uppgötvun minni á eðli og skyldleika draumlífsins og miðilsfyrirburðanna, er sýnt fram á, að samband við íbúa annara stjarna er undirstöðubáttur í eðli voru: a normal psycho-physiological phenomenon. En þekking á þessu sambandi við lífverur á öðrum jörðum er nauðsynleg til þess að mannkynið geti hortið af bölvegi og helvagi og komist á sanna framfaraleið.

IV.

Það væri vitanlega eyðileggjandi fyrir mig, ef menn fengjust til að leggja trúnað á það, sem próf Ágúst virðist vilja halda fram, að kenningar mínar og uppgötvanir sjeu ekki annað en barnaskapur og heimska. Og þó hefi jeg dregið, ár eftir ár, að svara þessari árás. Að vísu veit jeg, að þess eru varla dæmi, að prófessorar í heimspeki hafi stutt nýjar og merkilegar hugsanir. En hinsvegar eru nú tímamót meiri en áður hafa verið, og prófessor Ágúst að ýmsu leyti mikilsverður maður, og því ekki óhugsandi, að hið

góða og sanna kynni að geta náð þeim tókum á honum, að hann sæi að sjer og fengi nokkurn grun um, hversu hann hefir með úrás sinni á Nýal, gert það, sem er einmitt þveröfugt við það, sem honum bar að gera. Og lýk jeg máli þessu með þeirri einlægu ósk, að prófessorinn í heimspeki við háskóla Íslands, verði hinum mikilsverða æskulýð, sem er undir hans handleiðslu, leiðtogi til sannrar heimspeki, en ekki afvegaleiðandi til tómfræði og moldvörpuskapar.

15. okt.

Helgi Pjeturss.

1166. 20. okt. 1929